

Такою хотів бачити Україну її великий патріот Г. Г. Ващенко. Такою вона мусить стати зусиллями молодих поколінь українців, вихованих системою національної освіти і виховання, на розбудову якої віддано і безкорисливо працював педагог-державник.

Використана література:

1. Ващенко Г. Г. Виховний ідеал: підруч. для педагогів, вихователів, молоді і батьків / Г. Г. Ващенко // Пед. т-во ім. Г. Ващенка. – 3-є вид. – Полтава: Полтав. вісн., 1994. – 191 с. – (Твори; Т. 1).
2. Ващенко Г. Загальні методи навчання: підруч. для педагогів / Г. Ващенко. – К.: Укр. видавнича Спілка, 1997. – 410 с.
3. Ващенко Г. Г. Основні проблеми педагогіки майбутнього / Г. Г. Ващенко // Педагогіка толерантності. – 1998. – № 2. – С. 86-93.
4. Ващенко Григорій. Виховання волі і характеру: підручник для педагогів / Г. Ващенко. – К.: “Школяр”, 1999. – 385 с.
5. Погрібний А. Педагогічні концепції видатного вченого-державника / А. Погрібний // Освіт. дайджест. Акцент-панорама. – 2003. – № 2. – С. 5-10.
6. Хвороби в галузі національної пам’яті / Всеукр. пед. т-во ім. Г. Ващенка. – К.: Школяр – “Фада” ЛТД, 2003. – 336 с.

Гук О. В. Умственное воспитание украинской молодежи в педагогическом наследии Григория Ващенко.

В статье отражены взгляды выдающегося украинского педагога XX века Г. Ващенко на проблемы умственного воспитания молодежи. Анализируются его реальные наработки в сфере педагогического знания.

Нук О. V. Intellectual education of Ukrainian youth in the pedagogical heritage of Hryhoriy Vashchenko.

The article deals with the problems of youth intellectual education in pedagogical heritage of the famous Ukrainian pedagogue of the XXth century H. Vashchenko. The real contribution in the sphere of pedagogical knowledge has been under analyses.

**Дворнікова Н. С.
Карпатський інститут підприємництва**

**УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ
НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ
У ВІТЧИЗНЯНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

У статті показано, що найбільш ефективними шляхами демократизації засобів управління навчально-виховним процесом у вітчизняних ВНЗ є реформування системи фінансування, залучення коштів як державного бюджету, так і альтернативних джерел фінансування, пріоритетність регіональної спеціалізації фахової діяльності, удосконалення теоретичних та методологічних засад, застосування сучасних інформаційних технологій, заохочення особистісного саморозвитку.

Наприкінці ХХ сторіччя в системі вищої освіти України спостерігалися певні застійні явища, які загрожували привести до значного відставання від середнього рівня освіти у розвинених країнах (наприклад, країнах Європейського Союзу). Ці явища в тій чи іншій формі існують і досі. Вони є прямим наслідком суперечності між сформованим ще в радянські часи базисом вітчизняної вищої освіти, орієнтованим на централізоване управління та планову економіку, і демократичними змінами, які відбулись у суспільстві в останнє десятиріччя. В умовах сучасної ринкової економіки необхідним стає застосування інших підходів до управління навчально-виховним процесом у вищих навчальних закладах (ВНЗ) і виховання спеціалістів відповідного фахового рівня, діяльність яких повинна бути принципово новою. Все це обумовило демократичну модернізацію навчально-виховного процесу в українських ВНЗ. Така модернізація розпочалася в останні кілька років і її векторним напрямом обрано європейську систему, основні положення якої постульовано у Булонській декларації.

Пріоритетні напрями модернізації освіти, обумовлені Національною доктриною розвитку освіти України у ХХІ столітті, полягають в її особистісній орієнтації, постійному підвищенні якості, оновленні змісту, форм організації педагогічного процесу [1]. Завдання модернізації освіти, сформульовані в державних документах, мають стати підґрунтям планів і програм демократичної модернізації кожного ВНЗ. Так, у виступах делегатів з'їзду працівників освіти (М. В. Багрова, І. Ф. Прокопенка) йшлося про необхідність розробки регіональних програм, в яких окрім загальнодержавних повинно бути наявним регіональне замовлення. Це дає можливість кожному освітньому закладу розробити власну програму майбутнього розвитку [2]. В інших роботах (наприклад, у [3]) зазначалося, що з метою демократизації вітчизняної системи освіти доцільно заохочувати створення і розвиток альтернативи державним ВНЗ – відповідних приватних закладів. Інші автори вбачали прогресивні шляхи модернізації освіти у впровадженні до сучасної навчальної практики дистанційного навчання та інформаційних технологій [4]. Але в усіх, випадках одним з вирішальних факторів розвитку є управлінський аспект будь-яких перетворень, що втілюються у життя.

Тому мета нашої роботи полягає в розгляді можливих шляхів демократизації засобів управління навчально-виховним процесом у вітчизняних ВНЗ, стратегічного (тобто прогнозного довгострокового) і

перспективного (тобто у конкретних обставинах, такого що забезпечує стратегічне [5]) управління функціонуванням освітньої системи.

Зазначимо, що управління навчально-виховним процесом може відбуватися щонайменше трьома способами. По-перше, централізовано, тобто згори у низ, на загальнодержавному рівні. Такий спосіб управління спрямований, насамперед, на вирішення державних і загальнонаціональних задач. По-друге, децентралізовано, на регіональному рівні, з урахуванням місцевих особливостей, які пов'язані з матеріально-технічною базою місцевих ВНЗ. їх освітньою спрямованістю, регіональними потребами щодо підготовки фахівців для певних галузей промисловості, науки і культури. По-третє, існує процес освітнього самоуправління, який нерозривно пов'язаний з розвитком особистості, а також студентського колективу академічної групи, факультету, ВНЗ загалом.

Останній момент цікавий тим, що, пов'язаний із синергетичним підходом, який описує процес розвитку як послідовність адаптаційного та біфуркаційного етапів (адаптація – пристосування до змінних умов навколишнього середовища; біфуркація – роздвоєння, розгалуження [6]). Адаптаційний екстенсивний самокерований розвиток характеризується накопиченням кількісних змін: сприйняття студентами інформації, усвідомлення необхідності, можливості, технології засвоєння матеріалу дисциплін, що здійснюється під час сприйняття інформації у діалозі з викладачами та іншими студентами, а також у процесі самостійної роботи. Біфуркаційний етап розвитку пов'язаний з висуванням студентами проблеми, участю в її розв'язанні, прийнятті рішення, його впровадженні тощо. На даному етапі студент має зробити вибір; при цьому він використовує власний досвід, а також мислені операції аналізу, співставлення, порівняння, усвідомлення, синтезу. Якщо на етапі адаптації превалює пряме управління і співуправління, на етапі біфуркації – самоуправління, що й призводить до інтенсивного самокерованого розвитку. Для керування третім способом управління (самоуправлінням) необхідним є використання різноманітних творчих завдань, спрямованих на розвиток інтелектуальної сфери, а також комунікативних, рефлексивних, організаційних умінь [5].

Інший підхід до управління навчально-виховним процесом у ВНЗ базується на тому, що для його ефективної реалізації необхідно враховувати цілу сукупність властивостей: складність та невизначеність, багатокритеріальність рішень, динамічний характер процесів,

суперечливість та важкість формалізації характеру функціонування елементів системи управління. Низка дослідників пропонує для врахування комплексної дії вказаних факторів провести їх аналіз та спроектувати систему управління навчальним процесом на підставі застосування математичних моделей та методів оптимізації. Для цього може бути застосовано такі системи програмного забезпечення управління навчальним процесом, як пакети “Політек-софт” (“Деканат”, “Персонал”, “Бібліограф”): програмний комплекс “Навчальний процес” тощо [7]. У зв’язку із складністю вирішуваної задачі можливим є створення систем автоматизованого управління окремими блоками із зазначених елементів загальної системи управління.

Близькою до вказаного підходу є автоматизація діяльності ВНЗ, за якої розроблюють та впроваджують у навчальній процес інформаційні освітні системи, що поєднують навчальні, методичні та інформаційні ресурси з використанням сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій [8]. У зв’язку з цим актуальним є аналіз, проектування та розвиток інформаційних освітніх систем, створення моделей та методів їх цілісного осягнення. Загалом, основною специфікою інформаційно-освітніх систем є:

- орієнтація на будь-які форми організації навчального процесу і, як наслідок, легкість адаптації таких систем до підтримки впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу;

- використання систем управління базами даних (СУБД) локальної архітектури та можливість перенесення баз даних в сучасні розподілені клієнт-серверні середовища з використанням ж корпоративних, так і глобальних комп’ютерних мереж;

- можливість гнучкого налаштування існуючих інформаційних технологій на особливості впровадження і реалізації основних положень кредитно-модульної системи організації навчального процесу в конкретних ВНЗ;

- можливість інтеграції окремих інструментальних інформаційних технологій (насамперед, засобів комп’ютерного тестування від зовнішніх виробників), що базуються на різноманітних програмних платформах і використовують різноманітні СУБД, в єдиний програмно-методичний комплекс для автоматизації діяльності ВНЗ.

Враховуючи специфіку інформаційно-освітніх систем та наявність нових реалій їхнього функціонування, виникає потреба у створенні єдиної розширюваної комплексної інформаційної технології для автоматизації

діяльності (у тому числі управлінської) ВНЗ в умовах впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу, яка базується на використанні сучасних клієнт-серверних середовищ та існуючих програмних комплексів. Впровадження інформаційних освітніх систем у вищі навчальні-заклади України та узгодження їх з вимогами кредитно-модульної системи організації навчального процесу призведе до підвищення якості функціонування навчальних закладів України.

Ще одним підходом до розгляду можливостей управління навчально-виховним процесом є врахування його багатоцільової ієрархічності. Система вищої освіти України є розподіленою ієрархічною системою, яка має різні цілі на різних рівнях ієрархії [9]. Якщо на рівні Міністерства освіти і науки України (МОНУ) основним критерієм є рівень задоволення потреб економіки країни у кваліфікованих фахівцях при жорстких обмеженнях на ресурси, то на рівні ВНЗ головний критерій – якість освіти. Розуміння якості навчального процесу у ВНЗ є багатоаспектним та характеризується множиною показників. Сюди відносяться: зміст освіти, форми та методи навчання, матеріально-технічна база, кадровий склад та інші складові. Деяких з перелічених показників також мають ієрархічний характер побудови. Питанням оцінки якості цих складових (наприклад, методом кваліметричного моніторингу ВНЗ) присвячена значна кількість робіт та набагато менше робіт, в яких розглядаються питання управління якістю. При цьому особливо важливою проблемою є управління розвитком ВНЗ на основі якості освіти. Підвищення ефективності такого управління можливе шляхом розробки моделей та інформаційної технології системи підтримки прийняття рішень.

Вище ми розглянули кілька способів реалізації управлінських процесів у системі вищої освіти: централізований, децентралізований (регіональний), самоуправлінський, математично оптимізований, автоматизований з використанням інформаційних і телекомунікаційних технологій, ієрархічний. Усі ці способи є досить дієвими в умовах демократизації суспільства в цілому і освітньої системи зокрема. Проте існують певні аспекти, які дозволяють з урахуванням особливостей демократичних змін впливати потрібним чином на результати управлінської діяльності, яка відбувається згідно з будь-яким із розглянутих способів.

Процеси Європейської інтеграції та демократизації вищої освіти України сприяють формуванню нової системи управління, яка має за мету перш за все, досягнення високих результатів соціально-економічного

розвитку. Одним з ефективних шляхів управління навчально-виховним процесом є демократичне реформування системи фінансування ВНЗ. Покращення економічного стану ВНЗ є можливим за рахунок ефективного використання коштів державного бюджету, залучення альтернативних джерел фінансування, а також визначення пріоритетних напрямків діяльності ВНЗ. Подальший розвиток ринкових відносин в Україні зумовлює об'єктивну необхідність удосконалення теоретичних та методологічних засад щодо комплексного управління ВНЗ з урахуванням сучасних інформаційних технологій. Оскільки підґрунтям демократизації є громадянська культура, активна соціальна позиція і зростання ролі відповідальності у ставленні до власної та суспільної діяльності, навчальний процес буде розвиватися так би мовити “знизу”, тобто самокерованим чином. Для управління цим процесом потрібний певний Психолого-педагогічний вплив на особистість студента з метою його адаптації до умов ВНЗ та заохочення особистісного саморозвитку.

Таким чином, найбільш ефективними шляхами демократизації засобів управління навчально-виховним процесом у вітчизняних ВНЗ є реформування системи фінансування, залучення коштів як державного бюджету, так і альтернативних джерел фінансування, пріоритетність регіональної спеціалізації фахової діяльності, удосконалення теоретичних та методологічних засад, застосування сучасних інформаційних технологій, заохочення особистісного саморозвитку.

Використана література:

1. Національна доктрина розвитку освіти : матеріали Всеукраїнського з'їзду працівників освіти 7-9 жовтня 2001 року. – К., 2001. – С. 137-156.
2. Матеріали Всеукраїнського з'їзду працівників освіти 7-9 жовтня 2001 року. – К., 2001. – С. 99-107.
3. Приватная высшая школа в объективе времени: украинский вариант / Астахова В. И., Астахов В. В., Астахова Е. В. и др. // Харьк. гуманит. ин-т “Нар. укр. акад.”; под общ. ред. В. И. Астаховой. – Х., 2000. – 460 с.
4. Дистанційна освіта як новітня інформаційна технологія [Електронний ресурс] і О. Л. Зарицька // Вісн. Житомир, держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2003. – № 13. – С. 233-235.
5. Концептуальні засади реалізації взаємозв'язку стратегічного і перспективного управління процесом навчання у вищому закладі освіти [Електронний ресурс] / А. І. Прокопенко // Педагогіка, психологія та мед. біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2003. – № 24. – С. 78-86.
6. Словник іншомовних слів / укл. : С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. – К. : Наукова думка, 2000. – 680 с.
7. Лега Ю. Г., Трегубенко І. Б. Модернізація системи управління навчальним процесом в вищих закладах освіти на базі рейтингової системи оцінювання знань // Вісник ЧДТУ. – 2004. – № 1. – С. 12Ф-128.
8. Білощицький А. О., Демченко В. В., Лізунов П. П. Розробка та впровадження інформаційно-інтегрованих програмних засобів для забезпечення кредитно-модульної організації

навчального процесу на базі корпоративної комп'ютерної мережі // Вісник Хмельницького національного університету. Технічні науки. – 2006. – № 4. – С. 194-199.

9. *Годлевский М. Д., Гамлуш Я. Н., Бронин С. В.* Иерархия критериев управления развитием высшего учебного заведения на основе качества учебного процесса // Вісник Національного технічного університету “ХШ”. – Харків : НТУ “ХШ”. – 2005. – № 19. – С. 19-26.

ДВОРНИКОВА Н. С. Управленческий аспект демократизации учебно-воспитательного процесса в отечественных высших учебных заведениях.

В статье показано, что наиболее эффективными путями демократизации способов управления учебно-воспитательным процессом в отечественных вузах являются реформирование системы финансирования, привлечение как бюджетных, так и альтернативных источников финансирования, приоритетность региональной специализации профессиональной деятельности, усовершенствование теоретических и методологических основ, применение современных информационных технологий, стимуляция личностного саморазвития.

DVORNIKOVA N. S. Management aspect of democratization of teaching and educational process in domestic higher educational establishments.

In article there is shown that the most efficient democratization ways of teaching and educational process management in domestic higher school are reforming of the financial systems, attraction both budgetary and alternative sources of the financing, the priority of regional specialization to professional activity, improvement the theoretical and methodological basis, applying the modern informational technology, stimulation the self-development of personality.

Дуганець В. І.

Подільський державний аграрно-технічний університет

ПРАКТИЧНЕ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ АГРОІНЖЕНЕРНОГО НАПРЯМУ З ВИКОРИСТАННЯМ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

В статті подається методика впровадження основних елементів практичного навчання з використанням дистанційних технологій. Приведена система навчально-методичних матеріалів та її форми. Сформульовані вимоги до використання інформаційних технологій для забезпечення якісного навчання студентів та обґрунтовані основні методи комплексного підходу для закріплення ними отриманих теоретичних знань.

Постановка проблеми. В навчальному процесі на сьогоднішній день існують нові вимоги до обсягу знань і змісту навчання студентів вищих навчальних закладів. Все це органічно входить у чітку систему фахової підготовки впродовж усього періоду навчання в університеті.

Більш ніж сторічний досвід розвитку освіти, як самостійної сфери свідчить, що для практичного навчання, в тому числі й екстернів, потрібні свої теорія і технологія, науково-методичні матеріали, а також спеціально підготовлені викладачі, консультанти й управлінці. Система формування методичних прийомів організації навчального процесу в сучасних умовах є